

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 73., BR. 1., 1. – 40., ZAGREB, VELJAČA 2026.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

U SPOMEN

DIANA STOLAC

26. siječnja 1956., Zagreb – 23. studenoga 2025., Rijeka

Postoje ljudi čiji se odlazak ne mjeri samo izostankom njihove prisutnosti nego i gubitkom orijentira koji su drugima pružali. Odlaskom dr. sc. Diane Stolac, prof. emer. hrvatsko je jezikoslovlje izgubilo iznimno svestranu i plodnu znanstvenicu, a mi koji smo imali privilegij učiti uz nju – mentoricu, sugovornicu, kolegicu i prijateljicu – izgubili smo osobu čija je prisutnost značila više od profesionalnoga oslonca; značila je sigurnost, jasnoću i čvrsto, više od četiri desetljeća dugo, povjerenje u smisao i važnost znanstvenoga izučavanja hrvatskoga jezika.

Kao njezina novakinja, doktorandica i, kasnije, bliska suradnica, imala sam priliku izbliza promatrati znanstveni put profesorice Stolac, ali još više način na koji je taj put živjela. Njezin odnos prema jeziku bio je istodobno strogo znanstven i duboko etičan: jezik se mora istraživati precizno, ali mu se treba pristupati s poštovanjem – kao baštini, kao sustavu, ali i kao živom prostoru ljudskoga iskustva, što je tražila i od niza kolega s kojima je surađivala.

Znanstveni opus Diane Stolac impresivan je po svojoj širini, dosljednosti i trajnoj relevantnosti. Središnje mjesto u njezinu radu zauzimala je povijest hrvatskoga jezi-

ka, osobito povijesna sintaksa, kajkavski književni jezik, riječka filološka tradicija i jezična baština 19. stoljeća. Već njezini rani radovi, nastali iz magistarskoga (1988.) i doktorskoga istraživanja o jeziku Tituša Brezovačkoga (1996.), pokazali su ono što će obilježiti cijeli njezin opus: metodološku preciznost, filološku temeljitost i sposobnost da iz jezičnih detalja izvede široke zaključke o normi, stilu i razvojnim procesima jezika.

U povijesnojezičnim istraživanjima bila je jedna od onih znanstvenica koje nisu slijedile već utabane putove, nego su ih strpljivo i odgovorno gradile. Njezini radovi o kajkavskom književnom jeziku, o starijoj leksikografiji i gramatikologiji te o filološkim autorima i krugovima 19. stoljeća nezaobilazni su u suvremenoj kroatistici. Posebno mjesto u tom korpusu zauzimaju knjige Hrvatsko pomorsko nazivlje (1998.) te Riječki filološki portreti (2006.) i Riječki filološki portreti 2 (2022.), u kojima je s iznimnim osjećajem za povijesni kontekst pokazala kako se jezik oblikuje u dodiru s prostorom, strukom i društvom.

Istodobno, Diana Stolac nikada nije bila znanstvenica zatvorena u prošlost. Dapače, u svojim se sociolingvističkim istraživanjima okretala jeziku u njegovoj živoj, društvenoj stvarnosti. Knjigom Riječki jezični krajolik (2021.) pokazala je kako se povijest, višejezičnost i identitet grada čitaju iz njegovih javnih natpisa i svakodnevnoga jezika. Jednaku je osjetljivost za jezik i ljude pokazala i u istraživanjima hrvatskoga kao nasljednog jezika, osobito u međunarodnoj monografiji *Language Contact. The Speech of Croatian Speakers Abroad* (2021.). Tim je radovima hrvatski jezik u dijaspori približila svjetskoj znanstvenoj javnosti, ali i sačuvala glasove zajednica koje žive daleko od domovine.

Njezina sposobnost da poveže dijakroniju i sinkroniju, normu i praksu činila ju je znanstvenicom rijetke širine. U međunarodnoj je znanstvenoj zajednici bila prepoznata kao relevantna sugovornica, osobito u slavističkom kontekstu, gdje je njezin rad bio cijenjen zbog teorijske utemeljenosti i bogate empirijske građe.

No za nas, njezine učenike, možda je najvažniji dio njezina profesionalnog života bio mentorski i nastavni rad. Profesorica Stolac bila je mentorica koja je znala voditi, nikada upravljati; koja je zahtijevala mnogo, ali uvijek davala još više. U radu s doktorandima imala je rijetku sposobnost da prepozna potencijal i da ga razvija bez nametanja vlastitih tema ili pristupa. Učila nas je kako se postavlja istraživačko pitanje, kako se gradi korpus, kako se sumnja u vlastite zaključke i kako se s poštovanjem, prema sugovorniku i temi, ulazi u znanstveni dijalog.

Njezini su seminari i predavanja bili mjesta akademskoga mišljenja. Nikada nisu bili puko prenošenje znanja, nego poziv na intelektualnu odgovornost. Studenti su je poštovali, ali je se nisu bojali; kolege su ju cijenili jer je bila jasna, argumentirana i dosljedna. Kao nastavnica ostavila je dubok trag na Filozofskom fakultetu u Rijeci, ali i na brojnim drugim sveučilištima u Hrvatskoj i inozemstvu, gdje je predavala, surađivala i gostovala.

Uz znanstveni i nastavni rad dr. sc. Stolac dala je nemjerljiv doprinos institucijama u kojima je djelovala. Kao pročelnica, voditeljica poslijediplomskih studija, članica brojnih povjerenstava i stručnih tijela na matičnom fakultetu, riječkom sveučilištu i Ministarstvu znanosti, pokazala je da se akademska odgovornost ne iscrpljuje u pisanju radova i držanju nastave. Institucije je shvaćala ozbiljno, ali nikada bešćutno: iza propisa i procedura uvijek je vidjela ljude.

Ipak, iza svih uloga i bibliografija stajala je osoba iznimne ljudske topline. Profesorica Stolac imala je dar slušanja – onoga pravoga, iskrenoga slušanja u kojemu se sugovornik osjeća viđenim i shvaćenim. U trenucima profesionalne nesigurnosti znala je reći rečenicu koja bi sve posložila baš onako kako treba biti. Nije nudila lažnu utjehu, ali je nudila povjerenje – u rad, u znanje, u vrijeme.

Za mene osobno, i za mnoge druge, bila je uzor kako biti znanstvenik, ali i kako ostati Čovjek u znanosti. Njezin odlazak ostavlja prazninu koju je nemoguće ispuniti, ali i odgovornost da nastavimo ondje gdje je ona stala – s istom ozbiljnošću, istom znatiželjom i istim poštovanjem prema jeziku i ljudima.

Oprostiti se od Diane Stolac znači oprostiti se od jedne epohe, ali i zahvaliti za put koji nam je pokazala. Njezina djela ostaju u knjigama, člancima i projektima, ali njezin najtrajniји trag ostaje u ljudima koje je oblikovala. U tom smislu, ona nije otišla. Nastavlja živjeti u našim radovima, našim predavanjima i u svakoj rečenici u kojoj se trudimo biti precizni, odgovorni i poštteni – onako kako nas je učila.

Anastazija Vlastelić, avlastelic@ffri.uniri.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2026.73.01>

OSVIJESTIMO ZNAČENJE RIJEČI – STID I SRAM

Zrinka Jelaska

Uvod

Ovo je prvi od nekoliko članaka koji će objašnjavati značenja pojedinih hrvatskih riječi, posebno onih koje mogu biti jednakoznačnice ili sinonimi u nekim kontekstima. Jednakoznačnost se u hrvatskomu jezikoslovlju pojavljuje kao noviji naziv za ono što se obično naziva bliskoznačnošću.¹ Naime,

¹ Zbog sustavnosti i usklađenosti s drugim srodnim nazivima poput *istoizraznica*, *istozvučnica* itd. bilo bi dobro da se sinonimi nazivaju *istoznačnicama*, ali sa sviješću da su značenja rijetko ili tek neko vrijeme posve jednaka. Naziv bliskoznačnica, koji se rabi u udžbenicima, prikladniji je za paronime, kao što to predlaže Branka Tafra (2003.). No zbog mogućega nesporazuma (za sada) se rabi naziv jednakoznačnice za sinonime.